

A Nemzet Művészeivel a nemzeti művészetről

Hangversennyel egybekötött találkozó

Balassa Sándor, Dubrovay László, Kocsár Miklós és Szőnyi Erzsébet zeneszerzővel

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár különleges műfajú rendezvénynek adott helyet 2015. március 30-án: egyfajta közéleti akadémia és hangverseny sajátos ötvözetének lehetett részese a Zenei Gyűjtemény újonnan kialakított szalonjában megjelent közönség. A gyűjteményvezető Bándoli Katalin megnyitó szavaiból tudhattuk meg, hogy a rendezvény kezdeményezője a Magyar Muzsikus Fórum elnöke, dr. Tóthpál József volt, aki azután házigazdaként átvette a szót. Kérdésselvetései nyomán a nemzeti művészet mibenlétéről, mai lehetőségéről és lehetőségeiről vallott négy, a Nemzet Művésze címmel kitüntetett zeneszerző, szavakkal és műveivel. Közülük hárman: Szőnyi Erzsébet, Balassa Sándor és Dubrovay László személyesen vettek részt a beszélgetésben, Kocsár Miklós – betegsége miatt – csupán művével volt jelen, néhány, az est témájába vágó, korábban megfogalmazott gondolatát Balassa Sándor idézte fel.

A nemzeti művészet lehetőségéről és lehetőségeiről szólt az este, mondtuk, hiszen az elvi kérdések mellett a magyar zenei élet mai helyzete: zenei közoktatás, pedagógusképzés, operajátszás, zeneszerző–média–közönség kapcsolata is helyet kapott a témák sorában. A házigazda szerepét betöltő Tóthpál József egy-egy Kodály-írásból vett gondolattal indította és zárta a beszélgetést. Lapozzuk fel a szóban forgó cikkeket. A *Százéves terv* 1947-ben íródott, első mondata így szól: „Cél: a magyar zenekultúra.” Eszköz: a pedagógia, kettős funkcióban: a magyar zenei szemlélet öntudatra ébresztésével és a világirodalom remekeinek közkinccsé tételével. Az *El nem mondott beszéd a Zeneművészeti Főiskolán* szövege 1946-ból való, amelyben Kodály „jobb és magyarabb zenészeket” sürget. Miként értelmezhető (értelmezendő) és milyen feladatot jelent ma, hét évtized múltán a kodályi program: erről folyt a beszélgetés ezen a könyvtári estén.

Az első gondolatsor az alkotóművészet oldaláról közelítette meg a kérdést. A házigazda az egyik résztvevőnek a rendszerváltoztatás idején írott (és már akkor vitát gerjesztő) cikkére utalt. Balassa Sándor így fogalmazott a *Hitel* 1989. november 29-i számában: „*Lesz-e nemzeti zene a XX. század végén Magyarországon? (...) Lesz, ha teremtünk.*” Ehhez most a zeneszerző hozzátette: a művészet mindig nemzeti és egyetemes, az egyetemes mondanivalót ugyanis *valamilyen* nyelven kell megfogalmazni. A nemzeti zene kérdése az 1998-as *Földvári Napokon* egyébként konferenciátémaként szerepelt, Farkas Zoltán a *Muzsika* 1998. augusztusi számában írt a rendezvényről részletes beszámolót. A földvári gondolatmenethez jól illeszkedik az, ami a könyvtárbeli esten megfogalmazódott (jeléül annak, hogy az ideologikus megközelítés falakat épít, vagy legalábbis árkokat ás, a zeneszerzői gyakorlat tükrében a világ átjárhatóbb). A hogyanra vonatkozóan sok út van, minden alkotó egyéni megoldást választ – összegezte Dubrovay László egykori mesterének, Vaszy Viktornak a tanítását, aki hétről hétre tíz népdal-memoritert várt el tanítványától, azután megmutatta neki, hogy a mesterek: Bartók Béla, Lajtha László, Weiner Leó és mások miként dolgozták fel a dallamokat. Akár a népzene beépítése terén is új lehetőségek kínálóznak a mai zeneszerzőnek, amelyek Bartók és Kodály generációja számára még nem álltak rendelkezésre. Ők például még nem használhattak népi hangszereket, mert a népzeneészek akkoriban nem voltak kottaolvasók. Dubrovay viszont építhetett rájuk (tilinkó, tekerőlant, duda, doromb: *Concerto magyar népi hangszerekre*), mert adottak a klasszikus zenei képzettséggel is rendelkező népzeneészek, akik illeszkedni képesek

a nagyzenekari keretekbe. – Másképpen, gondolatisága által nemzeti jellegű a *Cantata Aquilarum* című, Gyurkovics Tibor versére írott oratorikus Dubrovay-mű, hiszen nemcsak a népi, de a nemzeti jellegnek is sok útja van, egyetlen életművön belül is.

A kortárs zene – megfelelő támogatással – utat találhat a közoktatáshoz: a két említett művet is tartalmazó CD például annak idején négyezer iskolába jutott el, ahogyan erről Pollich Júlia hanglemezejánlója beszámol a *Zeneszó* 2002. évi 8. számában. A kodályi elvek helyes értelmezése és alkalmazása pedig – hangsúlyozzuk most jelen összefüggésben, Szőnyi Erzsébet nyomán – az iskolai ének-zeneoktatásban azt jelenti, hogy megtaláljuk az intuitív, a cselekvő és a megértő megközelítés: a zenehallgatás, az éneklés és az elemzés helyét, megfelelő arányát.

A beszélgetésnek ezen a pontján megszólaló Dubrovay-kompozíció ismét másképpen ágyazódik a nemzeti hagyományba: a **Parafrázis zongorára** a Faust, az elkárhozott című, az Operaház megrendelésére 1995-ben komponált, de máig bemutatatlan táncjáték egyik témájára (*Faust és Margit szerelme*) készült 2001-ben. Hangvételében és hangszerkezelésében a Liszt-parafrázisok világához is kapcsolódik. A művet ezúttal Balázs János 2015-ben Liszt-díjjal kitüntetett zongoraművész virtuóz előadásában hallhatta a közönség.

Vajon most is, ma is „*alszik-e a magyar a magyarban*”, helytálló-e az Ady Endre által 1914-ben megfogalmazott kérdés a ma művészetére vonatkozóan? Dubrovay határozott válasza: ez valójában álkérdés, hiszen ha zseni születik – és mindig születik –, megtalálja a nemzeti megoldást (másmilyen nem is találhat).

Az est műsorán a távollévő Kocsár Miklós kompozíciója következett, a zeneszerző legújabb terméséből. A deklamáló-recitatív és bartóki allegro-szakaszokat váltogató, szólóhegedűre írott **Ballada** ösbemutatója 2013-ban volt; akkor is, most is Szecsődi Ferenc előadásában szólalt meg.

Ezt követte Balassa Sándor: **Üdvözet Violának, négy tétel brácsára** című, 2004-ből való darabja. (Viola=brácsa; klasszikus keretek, pentaton fordulatok–iskolás-leegyszerűsítő módon így formulázható *nemzetinek* és *egyetemesnek* a műbéli találkozása.) Balassa nagy oratorikus, szimfonikus és színpadi művek szerzőjeként szerzett elismertséget – ezzel kapcsolatban említi, hogy nem minden téren elégedett a mai hazai operai világgal, ezért is nem ír mostanában operát. De, mint mondja, ugyanaz a gondolat többféle formában is kifejezhető, ahogyan a bort különböző alakú poharakba lehet beletölteni, a lényeg, hogy a bor maga jófajta, zamatos legyen.

Szőnyi Erzsébet – más okokból – ugyancsak eltávolodott az opera műfajától, régebbi művei azonban ma is élnek és hatnak. A Szakonyi Károly színművéből írott *Adáshibának* nemrégiben szentelt konferencia-előadást Pintér Csilla Mária (Évfordulók nyomában, 2014. október 11. Zenetudományi Intézet); gyermekoperáit sikerrel elevenítették fel az utóbbi években többfelé az országban, bizonyosságául annak, hogy ezek a művek a ma gyermek-előadóit és felnőtt-közönségét is megszólítják. Egyszersmind annak is bizonyosságául, hogy a zenei közoktatásban, a kortárs zene terjesztésében is számos eredmény mutatkozik. A zeneszerző példaképpen a Budapesti Kórusiskolát és a nyíregyházi Cantemus kóruscsaládot (és iskolateremtő vezetőiket, Sapszon Ferencet illetve Szabó Dénest) említi, mindkét intézmény különböző kórus-generációkat ölel fel, mindkettő önmagában is – így fogalmaz Szőnyi – egész város. Van tehát fogadókészség a kortárs zenére, nemcsak az éjszakai órák szűk hallgatótáborában, amelyet a Bartók Rádió *Ars nova* című válogatása nap mint nap megcéloz. Vajon elég friss-e még az elme olyankor, hogy az újdonságot befogadja? – kérdezi a zeneszerző.

Az est utolsó zeneszámaként Szőnyi Erzsébet 1955-ös – inkább bartóki, semmint kodályi örökséghez kötődő – háromtételes **hegedű-brácsa duója** szólalt meg, Szecsódi Ferenc és Nagy Enikő előadásában.

Tóthpál József záró gondolatsorában kitért az iskolai énektanítás strukturális vonatkozásaira: óraszámokra, meg azokra a lehetőségekre, amelyeket az általános iskola esetleges 9 osztályosra bővülése a zenei nevelés számára rejt. Felhívta még a figyelmet a külföldi példák (a skandináv és lengyel modell) tanulmányozásának fontosságára.

Időszerű kérdéseket és időtálló műveket felvonultató, gondolatébresztő és élményt adó este volt. Köszönet illeti a szervezőket és közreműködőket, hálásak lehetünk a Magyar Muzsikus Fórum és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár termékeny együttműködéséért.

Köteles György